

3. Temat: Odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej — bitwa warszawska 1920 r.¹

Cele kształcenia — wymagania ogólne

Uczeń:

- Porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii Polski na tle historii powszechnej,
- Wyszukuje i porównuje informacje pozyskane z różnych źródeł,
- Integruje informacje pozyskane z różnych źródeł,
- Wyjaśnia związki przyczynowo-skutkowe analizowanych wydarzeń,
- Formułuje wnioski.

Cele kształcenia — wymagania szczegółowe

Uczeń:

- Pamięta daty i fakty związane z bitwą warszawską 1920 r.,
- Zna osoby i instytucje zaangażowane w działania militarne oraz inne, towarzyszące bitwie warszawskiej 1920 r.,
- Potrafi przedstawić znaczenie bitwy warszawskiej w wojnie polsko-bolszewickiej 1920 r.

Metody

- Pogadanka nauczająca,
- Praca z tekstem źródłowym,
- Analiza źródeł ikonograficznych,
- Praca w grupach,
- „Burza mózgów”,
- Element dramy (wywiad w roli).

Środki dydaktyczne

- *I Warszawa nie zawiodła. W 90. rocznicę bitwy warszawskiej*, oprac. A. Stawarz, Warszawa 2010,
- W. Kocot, *Pamiętniki i korespondencja z lat 1920, 1939–1945 ze zbiorów Archiwum Państwowego m.st. Warszawy Oddział w Pułtusk*, do druku podali R. Lolo, K. Wiśniewski, Pułtusk 2009,
- Plakaty i afisze pochodzące z zasobu Archiwum Państwowego m.st. Warszawy kolportowane w okresie wojny polsko-bolszewickiej 1920 r.,
- Fotografie, dokumenty i relacje osób uczestniczących w wydarzeniach związanych z bitwą warszawską oraz w samej bitwie pochodzące z zasobu Archiwum Państwowego m.st. Warszawy.

¹ Lekcja przeznaczona jest dla szkół ponadgimnazjalnych (zakres podstawowy i rozszerzony).

Przebieg zajęć

1. Wprowadzenie

- Nauczyciel podaje temat i cele lekcji.
- Uczniowie, pracując metodą „burzy mózgów”, przypominają następujące zagadnienia:
 - Wpływ I wojny światowej na sprawę polską.
 - Jak układały się stosunki polsko-rosyjskie w okresie I wojny światowej?
 - Główne etapy wojny polsko-bolszewickiej 1920 r.

2. Rozwinięcie

- Uczniowie są podzieleni na grupy. Każda grupa otrzymuje kserokopię tekstu źródłowego informującego o działaniach Armii Czerwonej podjętych przeciw Polsce wiosną 1920 r. oraz fotografie uczestników tych wydarzeń (jedna fotografia dla każdej grupy). Uczniowie, pracując metodą „burzy mózgów”, starają się rozpoznać osoby przedstawione na fotografiach oraz opracować odpowiedzi na następujące zagadnienia:
 - Początek wiosennej ofensywy Armii Czerwonej (Grupa I).
 - Ofensywa Armii Czerwonej na Ukrainie i Białorusi (Grupa II).
 - Układ sił obu walczących stron (Grupa III).
 - Marsz na Warszawę (Grupa IV).
- Uczniowie są podzieleni na grupy. Każda grupa otrzymuje kserokopie materiałów źródłowych (fragmenty pamiętników uczestników wojny polsko-bolszewickiej 1920 r., odezwy wydawane przez ówczesne władze polskie, teksty informujące o atmosferze panującej w społeczeństwie polskim. Grupy zapoznają się z otrzymanymi materiałami. Następnie wyznaczają swoich przedstawicieli, którym pomagają przygotować się do roli świadków ówczesnych wydarzeń. Wyznaczeni uczniowie wchodzi w swoje role, dzieląc się z pozostałymi „własnymi” przeżyciami (pamiętają przy tym, aby przedstawić się imieniem i nazwiskiem osoby, której wspomnienia przekazują).
- Uczniowie są podzieleni na grupy. Każda grupa wybiera po dwa plakaty/afisze kolportowane w okresie wojny polsko-bolszewickiej 1920 r. (przez obie walczące strony), które analizuje, zwracając w szczególności uwagę na następujące kwestie:
 - Co przedstawiają materiały ikonograficzne (kogo? co? ile postaci/obiektów)?
 - Jak wyglądają ludzie/obiekty na plakacie (ich wielkość/ubranie/wyraz twarzy/poza/gesty)?
 - Kolorystyka źródła.
 - Do jakiego odbiorcy mogły być skierowane?
 - Jakie odczucia wywołuje źródło obecnie, a jakie wywoływało w 1920 r.?
 - Czy analizowane źródła wypełniły swoje zadanie w 1920 r.?
- Uczniowie są podzieleni na grupy. Każda grupa otrzymuje kserokopie materiałów (tekst informujący o wydarzeniach, fotografie, wspomnienia, mapki) na podstawie, których opracowuje przydzielone przez nauczyciela zagadnienie:
 - Bitwa warszawska (Grupa I).
 - Warszawa w dniach bitwy (Grupa II).
 - Przedmoście warszawskie (Grupa IV i V).
 - Walki na północnym Mazowszu oraz manewr znad Wieprza (Grupa VI).

Nauczyciel prosi, aby każdy uczeń był „ekspertem” od zagadnienia, którym zajmuje się jego grupa. Po zakończeniu pracy nauczyciel dzieli uczniów na nowe grupy tak, aby w ich skład weszły osoby należące do grup poprzednich (po jednym uczniu z każdej starej grupy). W tak powstałych grupach uczniowie prezentują sobie wzajemnie treści, nad którymi pracowali wcześniej.

3. Podsumowanie

- Klasa podzielona jest na grupy. Każda grupa otrzymuje ten sam zestaw tekstów źródłowych dotyczących oceny bitwy warszawskiej 1920 r. Grupy analizują otrzymane materiały, zwracając uwagę na ich autorstwo oraz informacje, które zawierają, a następnie w trakcie ogólnej dyskusji moderowanej przez nauczyciela przedstawiają swoje spostrzeżenia oceniające analizowane źródła.